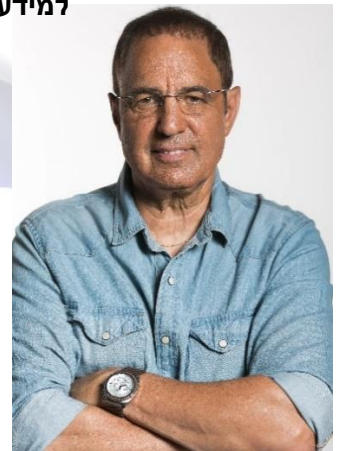

70 שנה למדינת ישראל, ואולי זו גם ה-שנה שלנו,

מנתחי ההתנהגות בישראל?..

פרופ' עמוס רולידר - ראיון מיוחד ליום העצמאות

למידע נוסף אודות ניתוח התנהגות בישראל: www.behavior-analyst.co.il

פרופ' עמוס רולידר, מנתח התנהגות מוסמך BCBA-D ויו"ר ארגון מנת"ה (ארגון הישראלי למנתחי התנהגות מוסמכים). דיקן הסטודנטים במכללה האקדמית כנרת, ראש התכנית ללימודי הסמכה בניתוח התנהגות יישומי במכללה האקדמית של בית ברל, עומד בראש מרכז רולידר לייעוץ והכוונת הורים, מגיש תכניות בטלוויזיה.

פרופ' רולידר, אתה איש עסוק.. איך נראה סדר היום שלך?

מאד עמוס, זה נכון.. השנה היא שנה עמוסה במיוחד, גם בגלל הכניסה שלי לעמוד בראש הדקאנט במכללת כנרת, שם אני למעשה נמצא FULL TIME ובנוסף עוסק בפיתוח תכנית ההסמכה למנתחי התנהגות במכללה האקדמית בבית ברל, שם נמצאים כיום כ-150 סטודנטים בתהליך הכשרתם כמנתחי התנהגות מוסמכים. סדר היום שלי משתנה ותלוי בנסיעה צפונה לכנרת או לכון מרכז/בית ברל אבל במרבית הבקרים אני מקפיד להשכים בשעה 6:00 ואז להקדיש שעה ורבע לפעילות גופנית של ריצה, לאחריה, סביב 7:15 אוכל את ארוחת הבוקר ואז יוצא לדרכי לעוד יום של עבודה ועשייה מספקת. לקראת סוף השבוע, ימי חמישי, אני מקדיש להכנות לקראת תכנית הטלוויזיה ובימי שישי בבוקר – צילומי התכנית בקשת. לאחר מכן קליניקה אחת או שתיים לסירוגין, במרכז הייעוץ שלי בת"א.

בנוסף, אני עומד בראש מכון כנרת למוגנות ילדים יחד עם ד"ר מירן בוניאל ניסים- המכון מהווה מוקד מחקר ועשייה בתחום הבריאות והצקה כלפי ילדים. פרויקט מעניין שאנו עובדים עליו כעת במכון הנו באמצעות יצירת תו תקן למוגנות ילדים אשר יאפשר הערכת סביבות בצורה אובייקטיבית ויספק כלים לשיפור ושינוי. הכוונה הנה בעצם ליצור מצב שבכל גן ילדים יהיה תו תקן של גורם עצמאי (עובדים בשת"פ עם מכון התקנים) המשקף את רמת המוגנות של הילדים על סמך מדידות ומדדים מוגדרים, כך כל הורה שירשום את ילדו לגן בעתיד יוכל להתרשם מממד המוגנות לפי תו התקן הזה.

בנוסף לכל העשייה הזו, חלק מהיום שלי מוקדש גם לכתיבה, ראיונות ברדיו ופגישות.

מה אתה כותב?

במהלך השנתיים האחרונות אני עובד על כתיבתו של הספר השני שלי- ספר מאד מעניין המורכב מ-17 פרקים של שאלות ותשובות אופייניות בנושאים המעסיקים הורים כיום לילדים בגילאי 2-12, החל מגמילה, מסכים, יחסים בין אחים, התנהגות ילדים בפרהסיה, גירושין, חרדות ועוד. יש פרק גדול למשל על הנושא של שיתוף פעולה ופרוט ההתערבויות שנמצאו יעילות ברמת הנסיבות והתוצאות. לאחר סקירת הנושא בו אני עוסק ופרוט התערבות ברמה הגנרית, מפורטות כ-20 שאלות ותשובות אופייניות לפי גילאים שונים. זהו ספרי השני, אני עובד על הפרויקט הזה כבר שנתיים והכוונה היא שבסוף אפריל, אוטוטו, הספר ייצא לעריכה בהוצאת מודן וגם במהדורה דיגיטלית וייצא לאור (בעזרת השם) לקראת חגי תשרי.

מעבר לכתיבת הספר אני כותב גם טור שבועי בעיתון לאישה- בכל שבוע נכתב טור העוסק בשאלה אשר הורים שולחים למערכת ואני עונה עליה.

איך אתה מוצא את הזמן בתוך כל העשייה האינטנסיבית הזו לקדם ניתוח התנהגות בישראל?..

אני קם שעה קודם.. ☺ ומוצא את הזמן בציפורניים.. וכמובן משתמש בסיוע של כל חברי ועד מנת"ה ובמוטיבציה שלהם ואנו עושים זאת יחד. אבל ברצינות, התשובה היחידה האמיתית שאני יכול לתת לשאלה הזו היא בעיקר האהבה העצומה שיש לי למקצוע ניתוח התנהגות והדאגה לעתידו ולרמת העוסקים בו. מצד אחד אני שמח לראות שיש צורך עצום למקצוע שלנו בכל הסביבות, לא רק בסביבה המסורתית שבה מנתחי התנהגות פועלים כבר שנים (חינוך המיוחד ואוטיזם) אלא גם בסביבות של התפתחות תקינה ובמשפחה, בתחום החינוך ובסביבות החינוכיות. זו בעיקר הדאגה שלי לאן כל הסיפור הזה הולך והרצון שלי לפעול לכיוון של קידום והסדרת המקצוע בישראל.

יש שמועה שמגיע לך מזל טוב.. בתך, נתלי רולידר, חזרה לישראל לאחר שנים של לימודי ניתוח התנהגות בחו"ל?

זה נכון, תודה! נתלי ביתי הייתה במוסד שנקרא Kennedy Krieger Institute העוסק במחקרי ניתוח התנהגות, במחלקה אשר התמקדה בקליינטים ששהו בבי"ח במחלקה ההתנהגותית במרכז Johns Hopkins. היא הייתה אחת ממנתחות ההתנהגות אשר הובילו טיפולים בקליינטים מורכבים תוך כדי עשייה מחקרית. נתלי בעברה עשתה מסלול ישיר לדוקטורט באוניברסיטת פלורידה במחלקה לניתוח התנהגות, בהנחיית פרופ' Brian Iwata ולאחר שסיימה קיבלה הזדמנות לעבוד ב- Johns Hopkins במרילנד, שם הייתה 5-6 שנים ושילבה עבודה קלינית ומחקרית. כעת זו שנה שבה נתלי מתאקלמת בארץ עם משפחתה, בעלה ושני ילדיה. היא מלמדת במכללת כינרת במחלקה למדעי ההתנהגות ואף החלה להוביל את התכנית להכשרת מנתחי התנהגות מוסמכים בכנרת.

לפני כשנתיים קיימנו ראיון דומה לרגל יום העצמאות, בו הודעת על פרישתך המפתיעה מתפקיד יו"ר ארגון מנת"ה לאחר שנים רבות בתפקיד. מדוע חזרת לתפקיד היו"ר והאם הפסקה של שנה עשתה שינוי מבחינתך?

נכון. עשיתי הפסקה קלה מתפקיד היו"ר, התכוונתי לנוח מעט ולפנות זמן לשאר עיסוקיי אך מהר מאד חזרתי לראשות מנת"ה, כעבור שנה בלבד, כי הרגשתי שאנו, מנתחי ההתנהגות בישראל, נמצאים בשלב קריטי וכי הקרקע בשלה להתחיל בכיוונים של רגולציה למקצוע שלנו וכי אני חייב לחזור על מנת להוביל את התהליך אשר ידעתי שלא יהיה פשוט אבל הוא קריטי בשבילנו.

איך אתה רואה את תפקידך כיום, כיו"ר ארגון מנת"ה, לאחר כמעט עשור (!) בתפקיד?

כיו"ר מנת"ה אני מרגיש מחויב לספק בית למנתחי ההתנהגות המוסמכים בישראל. ושיהיה להם טוב בבית הזה- יוכלו לשמור על רמתם המקצועית, להתחדש מקצועית, להחליף דעות ולפעול יחד להסדרת המקצוע בחוק כדי שלמקבלי השירות יהיה לאן לפנות. ארגון מנת"ה בשבילי מבטא את החשיבות של מקצוע ניתוח התנהגות בישראל. בין אם מבחינת הסטודנטים שהחליטו להקדיש זמן, מאמץ וכסף על מנת ללמד את המקצוע לקראת הסמכה ומתוך הבנה שגוף עצמאי מוכר יכיר וייתן אסמכתא לכישוריהם לעסוק במקצוע שבו הם מצילים נפשות. בכל מקצוע אחר אלו הם הסטנדרטים המקובלים ובמקצוע שלנו כיום האישור הזה ליכולתו של אדם לעסוק במקצוע איננו חובה. זהו מצב שאם יימשך - לדעתי במידה רבה יסכן את מנתחי ההתנהגות בישראל. אני רואה כיום את תפקידי העיקרי לאור העניין הזה – לפעול להסדרה בחוק של מקצוע ניתוח התנהגות בישראל. ולכן, עיקר תפקידי ותפקיד ועד מנת"ה הנו להגיע למצב שהמקצוע יוסדר בחוק בהתאמה לאותם סטנדרטים המקובלים בעולם, דהיינו, המבטיחים כי רמתו המקצועית של בעל הרישיון הנה הגבוהה ביותר. זה לא שונה מהותית מתפקידי כיו"ר מנת"ה בעבר- תמיד היה לי ולוועד חשוב לקדם נושא זה והיה לנו ברור שזה חייב לקרות. בזה אני רואה את מהות התפקיד שלי כיום. בדיוק כפי שראיתי אותו בעבר.

לפני כשנתיים קיימנו ראיון דומה לרגל יום העצמאות, בו סיפרת על פועלו של ארגון מנת"ה להפצת ניתוח התנהגות בישראל וכי במהלך השנתיים הבאות יראו את התוצאות. והנה אנחנו כאן, חלפו שנתיים. האם אתה מרגיש שחל שינוי במודעות הציבור לתחום?

אני אכן חושב שיש כיום שינוי במודעות הציבור לתחום- המודעות החלה לפני מספר שנים וגוברת כל הזמן. השינוי הזה מורגש במגזרים חינוכיים, רשויות וגם בקרב ציבורי הורים וצוותי הוראה בחינוך המיוחד. כיום המלים "ניתוח התנהגות" ו"מנתחי התנהגות" הן נחלת לא מעט אנשים העוסקים בחינוך וגם בקרב הקליינטים. וזה תודות לשני דברים: 1. ההצלחות של מנתחי התנהגות העובדים בשטח. 2. הצורך העצום והמצוקה הרבה של ארגונים וסביבות חינוכיות וההבנה שמנתחי התנהגות יכולים לתת מענה. ולכן עלתה המודעות ולדעתי זו גם הסיבה שמשרדי הממשלה, ובכללם משרד החינוך, הרווחה וכמובן משרד הבריאות הנם בעלי מוטיבציה להסדיר את המקצוע בחוק - כי הם רואים את מרכזיותו השכם והערב.

בוא נדבר קצת על מנתחי ההתנהגות בישראל. מה אתה באמת חושב על מנתחי ההתנהגות בישראל?
אני חושב שמה שמשותף למנתחי ההתנהגות בישראל זה העובדה שמדובר בציבור איכותי אשר רואה שליחות בתפקידו ומחפש כל הזדמנות שיש לו להשתלם, להשתפר, לדעת יותר ולא תמיד לצערנו זה אפשרי.. ציבור אשר נותן שירות יעיל ומגיע לו בעיני שיקבל יותר הזדמנויות לרכוש ידע מקצועי ויהיה חשוף יותר לחוקרים בעולם המשפיעים על פרוטוקולים טיפוליים בכל נושא. לצערי, יש כ"כ הרבה דברים שנעשים בתחום שלנו ושאלו לא חשופים אליהם. הרצון והמוטיבציה שלנו להתמקצע קיימים אך לצערי אנו לא תמיד מצליחים לעקוב אחר כל מה שקורה.

האם קיים שוני ביננו לבין מנתחי ההתנהגות בחו"ל?

לדעתי, למנתחי התנהגות בחו"ל יש אפשרויות בלתי פוסקות להתחדש, להיכנס למסלולי הכשרה לדוקטורט או תארים שניים, להשתדרג ולהתקדם מקצועית. בארה"ב במיוחד- יש להם אפשרויות להרוויח יותר ולהשתכר יותר מאז שחברות הביטוח רואות במנתחי ההתנהגות כבעלי מקצוע לכל דבר והתקציבים לניתוח התנהגות רבים יותר. הביקוש לתחום שלנו בארה"ב הוא בלתי פוסק והם יותר ברי מזל בעניין הזה.

ומה לגבי ארגון מנת"ה? מה למדתם במנת"ה במהלך השנתיים האחרונות? מה חדש? מה בתכנון? באיזה מההישגים שהשגתם עד היום אתה הכי גאה?

ברמה הפנים ארגונית, אני חושב ששיפרנו במידה רבה את איכות ההשתלמויות שאנו מפיקים במנת"ה. הקמנו ועדת אתיקה שמתחילה לעסוק בנושאים המופנים אלינו מהציבור. יש לנו כיום ציבור גדול של סטודנטים עמיתים המעוניינים לקחת חלק ולהשתייך לארגון. אנו מתכננים ביוני כנס שנתי של ניתוח התנהגות, כנס בן יומיים בהשתתפות 2 חוקרים צעירים מארה"ב שיכלול נושאים חשובים ומעניינים מחקריים ויישומיים. אני גם גאה בכך שהעבודה בוועדת המדיה של מנת"ה הפכה את הארגון שלנו לנגיש, עדכני ובית חם למנתחי ההתנהגות- זה דבר ענק בעיני.

מבחינת הישגי מנת"ה- אני מאד גאה בהכרה של משרד הבריאות וגורמים בפרלמנט הישראלי אשר למדו להכיר את התחום שלנו ומוכנים כיום לסייע לנו. אני שמח וגאה על כך שאותם גורמים אחראיים מבינים את החשיבות של הסדרת התחום בהקשר לזכויות הילד ולסטנדרטים רפואיים גבוהים וברור לנו שלא יוותרו על הורדת הסטנדרטים בהשוואה לשאר העולם בכל הקשור לטיב ההכשרה והבקרה העצמאית על כשירותו של מסיים תכנית ההכשרה. זהו הישג גדול.

בשנה האחרונה מורגשת יותר מתמיד רוח של שינוי בעמדות המוצהרות של מנת"ה בכל הנוגע להנחיות הבורד והתאמתם לישראל, ואף נכונות מצד הארגון להכיר ולסייע גם למנתחי התנהגות העובדים שנים בשטח ושאינם מוסמכי בורד לעמוד בתנאי הרישיון הישראלי בעתיד. זה חדש לכולנו.. האם תוכל להסביר איך ולמה זה קרה?

ראשית, לגבי עמדות מנת"ה בנושא תואר ראשון או שני למנתחי התנהגות- אנו בהחלט מאמינים שבוגר תואר ראשון רלוונטי ובוגר תואר שני – שניהם מסוגלים להיכנס ללמד בתכנית הסמכה למנתחי התנהגות ואנו לא רואים שום צורך להפריד בין שני התארים האלה בישראל. לא רק בגלל שאין לנו בארץ תואר בניתוח התנהגות אלא גם בגלל שאנו חושבים שאדם בעל תואר ראשון בתחומים טיפוליים רלוונטיים - יש לו את הנדרש על מנת לעבור בהצלחה את התכנית להכשרת מנתחי התנהגות, על כל המשתמש ממנה. בנוסף, אנו ממליצים על כך שכל תכנית הכשרה למנתחי התנהגות הנמצאת במוסד להשכלה גבוהה תלמד לפי תנאי הבורד- כלומר, ברמה המיועדת לבוגרי תואר שני (מבחינת מספר השעות והפרקטיקום). אנחנו חושבים שברגע שסטודנט עבר את מבחן ההסמכה של הבורד- זו הדרישה המינימלית שצריכה להתקיים בישראל לעיסוק במקצוע. יתכן ובתוספת של נושאי לימוד מסוימים ייחודיים למדינת ישראל שצריכים להיקבע בהמשך. שנית, למנת"ה ידוע וברור שיש בשדה ניתוח התנהגות בישראל כיום אנשים רבים וטובים שאין ברשותם את הסמכת הבורד מסיבות שונות ומנת"ה בהחלט בעד לסייע להם, לפי קריטריונים שייקבעו לרישיון ישראלי בעתיד, לקבל את אותה הרשאה ממשרד הבריאות מתוקף העובדה שהם עוסקים בתחום שנים רבות. ארגון מנת"ה ממליץ בהחלט לכל מנתח התנהגות לגשת למבחן הבורד אך אנו בעד לסייע לכל מי שכבר עוסק שנים בניתוח התנהגות ועובד בשטח לקבל את אישור משרד הבריאות (אותם תהליכים התרחשו מבחינה חוקית והיסטורית גם במקצועות אחרים שעברו רגולציה בחוק והכירו בבעלי מקצוע מנוסים כ"דור המדבר" או "דור המייסדים"). אנו בארגון מנת"ה מסתכלים בעיקר קדימה, אל עבר העתיד, ומוזדאגים מכל שנה העוברת ובה סטודנטים מסיימי תכניות ההכשרה נכנסים לשטח ועובדים ללא בקרה ואישור של גוף עצמאי, כפי שנעשה בכל מקצוע אחר. ולכן, חשוב להבין כי אין כאן שאלה אודות שינוי מהותי בעמדות מנת"ה אלא עניין של תזמון והתאמה לתהליכים המתרחשים כעת- נושאים כגון התאמת דרישות הבורד לישראל, הכרה במנתחי התנהגות ללא הכרת בורד, הבדלים בין בעלי תואר ראשון ושני- היו פחות רלוונטיים עד היום כי לא הגיע לפתחו של משרד הבריאות ולדיונים מתקדמים אודות טיוטת חוזר מנהל רפואה לעיסוק במקצוע ניתוח התנהגות. כעת זה רלוונטי.

שתוף פעולה עם עמותת היל"ה; בראיון הקודם היית בעד שת"פ אולם ציינת כי שיתוף הפעולה בין שני הארגונים אינו כפי שהיית רוצה וכי קיים מתח (מיותר בעיניך). האם חל שינוי בנושא זה? האם ישנו שיתוף פעולה מספק בין שני הארגונים כיום?

אני חייב להאמין שכל מי שעוסק בניתוח התנהגות כולל חברי היל"ה, שחלקם הגדול אינם מוסמכי בורד, רוצים את הטוב ביותר עבור התחום שלנו ועבור מבקשי השירות. כחוקר בתחום, כאחד שעוקב אחרי ההתפתחות המקצועית בתחום שלנו בעולם, התפתחות שלא נפסקת, וכקלינאי העובד בשדה אני לא מצליח לתפוס מדוע ראשי היל"ה לא מעוניינים לראות את דור העתיד של מנתחי ההתנהגות בישראל, הסטודנטים, נבחנים בתום לימודיהם ע"פ הסטנדרטים המקובלים כיום בעולם בשדה ניתוח התנהגות (כיום Task list 4 ודרישות הפרקטיקום). שנית, הפעילות המאומצת שלנו במהלך השנתיים האחרונות מול נציגי משרד הבריאות הביאה אותנו עד לנקודה בה משרד הבריאות מוכן היה להסדיר את המקצוע בחוק ולקדם פתרון לטובת כל מנתחי ההתנהגות העובדים בשטח, כדי שיוכלו להמשיך ולעסוק במקצוע. חלק מהפגישות שלנו עם משרד הבריאות היו פגישות עבודה משותפות ביחד עם נציגי ארגון היל"ה, במהלכן ניסינו עד כמה שניתן לבסס שיתוף פעולה ולהגיע לעמק השווה לטובת קידום ההכרה במקצוע. לאחר שנים של קושי בשיתוף הפעולה של ארגוני מנת"ה והיל"ה- חשבתי לתומי שאנו בדרך להסכמות ושזה יפתור את כל הבעיות שהיו בין מנת"ה והיל"ה. אבל להפתעתי וגם לצערי - התברר שלא.. משרד הבריאות מוכן היה ללכת אתנו, שני הארגונים, יד ביד ולדון בפתרון שיאפשר רישוי גם למי שכבר עובד כעת אך לא ניגש למבחן ההסמכה של הבורד, אך לצערי, ההתנגדות וחוסר שיתוף הפעולה לא היו מצד משרד הבריאות אלא מתוכנו.. ולכן אני חייב לומר, שלצערי המתח וחוסר שיתוף הפעולה עדיין קיימים בין שני הארגונים. אני אוסיף ואומר שבמנת"ה לא יותרו לעולם, גם אם תידרש עוד עבודה רבה ומאומצת, על כך שהסטנדרטים בתחום שלנו יהיו הגבוהים ביותר (המקובלים בעולם והבאים לביטוי בקריטריונים של ה BACB) מבחינת הכשרתם של מנתחי ההתנהגות בישראל: הקורסים בתכניות, הפרקטיקום ומבחן לסטודנטים מסיימי התכניות בעתיד. במקצוע חדש- אני מעריך שהדרישות בתחום שלנו ילכו ויעלו בעתיד כי יהיה צורך להשקיע יותר על מנת להסדיר את התחום. לא נוותר על כך! כי אנו כאמור מאמינים שזכותו של ציבור הקליינטים לקבל את הטיפול המיטבי ביותר בהתאם לסטנדרטים המקובלים בשדה ניתוח התנהגות בעולם וכי חובתנו כמנתחי התנהגות לחתור לכך!! חשוב לי להדגיש כי במקביל, אנחנו במנת"ה נמשיך לעשות כל שאפשר על מנת להגיע להרמוניה ולשיתוף פעולה עם היל"ה וכל גורם מקצועי אחר הפעיל בתחום שלנו. אני אופטימי מטבעי ומקווה שנצליח...

בוא נדבר על הנושא הכי "חם" כרגע: רישיון ישראלי למנתחי התנהגות. מה חדש? מה הצפי? מתי?!!..
כרגע ארגון מנת"ה קיבל על עצמו והסכים להצטרף לקבוצת פעולה (מועצה ישראלית להסדרת המקצוע) ביחד עם ראשי תכניות ההכשרה למנתחי התנהגות בישראל וארגון היל"ה, במטרה לקדם הסדרה בחוק של ניתוח התנהגות בישראל, ובמיוחד לאור חילוקי הדעות המהותיים בין הילה למנת"ה. אני מברך על הצטרפותם של ראשי התכניות לתהליך שאנו פועלים עבורו ומקווים לו כבר שנים ונמצא כרגע בעיצומו. אנו מייחלים כי עבודת המועצה תביא להסדרת המקצוע בחוק תוך שמירה על הסטנדרטים הגבוהים המקובלים בעולם והמובילים ע"י טובי החוקרים בתחום ה ABA.

מה אתה מאחל לציבור מנתחי ההתנהגות בישראל ביום העצמאות ה-70 למדינה? ולקהל הרחב?

אני באמת מאחל לכל אחד באופן אישי חג שמח- יש לנו הרבה על מה לחגוג! ניתוח התנהגות נמצא כיום במקום אחר ממה שהיה לפני 25 שנה מבחינת תודעת הציבור, גורמי ממשל שונים וקהל הלקוחות. וזה תודות לעבודה המסורה של ציבור מנתחי ההתנהגות בארץ. אני מאחל לכולנו שנמשיך להתפתח, נהפוך למקצוע שמוכר במחוק, שתהליכי ההכשרה יתפתחו, שבמהרה יהיו גם לימודים במסגרת תארים שניים ודוקטורט ואנשים לא יצטרכו לטוס לחו"ל לצורך לימודים. אני מאחל לכולם חג שמח, בריאות ואושר.